

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

Харків
Видавнича група «Основа»
2014

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР
У74

Автор:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член-кореспондент НАПН України;
Голобородько К. Ю., доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Павлик О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри змісту і методики початкового навчання Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»;
Мунтян С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри слов'янських мов та методик їх викладання Херсонського державного університету;
Бондаренко І. А., учитель-методист, учитель української мови та літератури Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 24.

Рецензенти:

Плиско К. М., доктор педагогічних наук, професор;
Назаренко Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент.

Усі уроки української мови в 6 класі. I семестр / Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, С. В. Мунтян, І. А. Бондаренко. — Х. : Вид. група «Основа», 2014. — 201, [7] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2176-2

У посібнику вміщено всі уроки української мови для II семестру 6 класу, які розроблено за новою програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України (автори — Г. Т. Шелехова, М. І. Пентиліук, В. І. Новосьолова, Т. Д. Гнаткович, Н. Б. Коржова, К. В. Таранік-Ткачук, 2012 р.). Розробки уроків характеризуються поєднанням комунікативно-діяльнісного, соціокультурного принципів і принципу практичної спрямованості, відповідають сучасним досягненням теорії і практики навчання української мови й розвитку мовлення.

Для вчителів української мови та літератури загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій, студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР

ISBN 978-617-00-2176-2

© Голобородько Є. П., Голобородько К. Ю.,
Павлик О. А., Мунтян С. В.,
Бондаренко І. А., 2014
© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2014

Календарно-тематичне планування уроків української мови в 6 класі. I семестр

№ пп	Зміст уроку	Дата
	ВСТУП	
1	Краса й багатство української мови	
2	Урок розвитку комунікативних умінь № 1. Загальне уявлення про ситуацію спілкування та її складники. Навчальне аудіювання тексту художнього стилю	
3	Урок розвитку комунікативних умінь № 2. Жанри мовлення: оповідання, замітка, повідомлення, план роботи, оголошення, особливості їх побудови	
	ПОВТОРЕННЯ? УЗАГАЛЬНЕННЯ Й ПОГЛИБЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО УРОКИ	
4	Словосполучення й речення. Просте речення. Головні члени речення	
5	Звертання, вставні слова, однорідні члени речення в простому реченні. Розділові знаки в простому реченні	
6	Складне речення. Розділові знаки в складному реченні	
7	Пряма мова. Діалог. Розділові знаки при прямій мові й діалозі	
8	Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка; відоме й нове. Тема й основна думка тексту	
9	Види зв'язку речень у тексті: послідовний, паралельний (практично)	
10	Урок розвитку комунікативних умінь № 3. Текст, його основні ознаки. Структурні особливості тексту. Види зв'язку речень у тексті. Навчальне читання мовчки тексту-роздуму художнього стилю	
11	Урок розвитку комунікативних умінь № 4. Письмовий докладний переказ художнього тексту-роздуму	

№ пп	Зміст уроку	Дата
12	Типи і стилі тексту. Поняття про офіційно-діловий стиль	
13	Контрольний диктант. Контрольне читання мовчки тексту монологічного характеру наукового стилю	
	ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ	
14	Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова	
15	Робота із тлумачним словником української мови і словником іншомовних слів	
16	Активна і пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми	
17	Уживання застарілих слів і неологізмів у мовленні, визначення їхньої ролі в текстах різних стилів	
18	Урок розвитку комунікативних умінь № 5. Типи мовлення (повторення). Особливості побудови опису приміщення й природи. Поєднання в одному тексті різних типів мовлення	
19	Урок розвитку комунікативних умінь № 6. Усний докладний переказ художнього тексту роповідного характеру з елементами опису приміщення	
20	Групи слів за вживанням: загальнозживані і стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова	
21	Стилістична роль діалектизмів, професійних слів, термінів, просторічних слів	
22	Офіційно-ділова лексика	
23	Урок розвитку комунікативних умінь № 7. Стил мовлення (повторення). Поняття про офіційно-діловий стиль	
24	Поняття про фразеологізм, його лексичне значення	
25	Лексичне значення фразеологізмів	
26	Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів	
27	Фразеологізми в ролі членів речення	
28	Ознайомлення із фразеологічним словником	
29	Урок розвитку комунікативних умінь № 8. Ділові папери. План роботи. Оголошення	

№ пп	Зміст уроку	Дата
30	Контрольна робота № 2 з теми «Лексикологія. Фразеологія» (тестові завдання)	
	СЛОВОТВІР. ОРФОГРАФІЯ	
31	Змінювання і творення слів. Основні способи словотворення	
32	Творення нових слів префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним, безафіксним способами, складанням основ. Перехід слів з однієї частини мови в іншу	
33	Словотвірний ланцюжок. Словотвірний розбір слова	
34	Поняття про словотвірний словник. Творення відомих слів, а також поетичних неологізмів	
35– 36	Урок розвитку комунікативних умінь № 9. Контрольний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису приміщення	
37	Зміни приголосних при творенні слів-іменників із суфіксом <i>-ин(а)</i> від прикметників на <i>-ськ(ий)</i> , <i>-цьк(ий)</i> ; буквосполученням <i>-чн(-ин-)</i>	
38	Зміни приголосних при творенні іменників із суфіксами <i>-ськ-</i> , <i>-цьк-</i> , <i>-зьк-</i> та іменників із суфіксами <i>-ств(о)</i> , <i>-зтв(о)</i> , <i>-цтв(о)</i>	
39	Урок розвитку комунікативних умінь № 10. Усний твір-опис приміщення на основі особистих вражень	
40	Урок розвитку комунікативних умінь № 11. Усний твір-опис приміщення на основі особистих вражень	
41	Складні слова. Сполучні <i>о</i> , <i>е</i> в складних словах. Правопис складних слів разом та через дефіс	
42	Творення і правопис складноскорочених слів	
43	Написання слів з <i>нів-</i> . Словотвірний аналіз самостійних частин мови	
44	Контрольна робота № 2 з теми «словотвір. Орфографія» (тестові завдання)	
	МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ. ІМЕННИК	
45	Загальна характеристика частин мови	
46	Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль	

№ пп	Зміст уроку	Дата
47	Іменники — назви істот і неістот. Іменники загальні і власні, конкретні та абстрактні. Збірні іменники	
48	Велика буква і лапки у власних назвах	
49	Урок розвитку комунікативних умінь № 12. Усний твір-опис природи на основі особистих вражень у художньому стилі	
50	Урок розвитку комунікативних умінь № 13. Основні джерела матеріалу для твору та його систематизація (практично). Складний план готового тексту й простий план власного висловлювання	
51	Рід іменників. Іменники спільного роду	
52	Число іменників. Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини	
53	Відмінки іменників, їхнє значення	
54	Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни і групи	
55	Особливості творення іменників. Морфологічний розбір іменників	
56	Контрольна робота № 3. З теми «Іменник» (тестові завдання)	

Вступ

УРОК № 1

КРАСА Й БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета:

- *навчальна*: поглибити знання про багатство і красу української мови;
- *розвивальна*: розширити лінгвістичний кругозір учнів шостого класу;
- *виховна*: виховувати шанобливе ставлення та любов до української мови як рідної та державної, повагу до інших мов.

Внутрішньопредметні зв'язки: різні рівні української мови та соціолінгвістичні відомості.

Міжпредметні зв'язки: українська й інші мови; українська та світова літератури.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Емоційна зарядка

- Виразно прочитайте вірш. Яка його основна думка?

Як нема без зірок небозводу,
Як блакиті без сонця нема,
Так і мови нема без народу,
І народу без мови нема.

Скільки люду і мов на планеті —
Стільки дива, що й віри не йму.
Але буду і буду до смерті
Перед ними схилитись тому,

Що є мова і мого народу,
Що народ є і мій серед них.
Вирви з серця одвічну погорду,
Мов немає у світі малих.

Хай не буде братам переводу.
 Бо не буде, як жару без дров,
 Без братерства і твого народу.
 Як і мови не буде без мов.

В. Забаштанський

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бесіда

- ▼ Яка, на вашу думку, роль мови в житті людини і суспільства?
- ▼ Яка рідна мова у кожного з вас?
- ▼ Яка державна мова в нашій країні?
- ▼ Яку іноземну мову ви вивчаєте?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ

1. Робота з текстом

- ▶ Прочитайте текст мовчки. Визначте його тему та основну думку. Поясніть правопис виділених слів. Назвіть прості та складні речення.

Я люблю Україну братньою **любов'ю**... Люблю за пісенність, величність і **м'який** гумор народної мови, що жила і поетичний голос Тараса Шевченка, і іскрометну іронію вічного слова Гоголя. Люблю її класичну літературу, що дала світові безсмертні імена Лесі Українки, Франка, Коцюбинського, Панаса Мирного... (*М. Алексєєв*)

2. Тренінг «Я — особистість»

- Я учень (учениця)...
- Я — прагну...
- Для цього я буду...

IV. ПОЯСНЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Спостереження над мовним матеріалом

- ▶ Прочитайте висловлювання про українську мову. Які її якості в них відбиті? Запишіть у зошити висловлювання, яке вам найбільше сподобалось. Виразно прочитайте. Поясніть орфограми у виділених словах.

1. ...Українська мова в багатстві, витонченості і гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства і не бідна аж ніяк на поняття, аби нею заважко було перекладати глибину філософських думок і змальовувати високохудожні образи (*М. Драгоманов*). **2.** Я дуже люблю українську мову, мені здається, що вона звучить серед слов'янських мов так само, як італійська

серед своїх сестер (*Назим Хікмет*). **З.** Вічно слухав би солодкозвучку сопілку, тиху, мелодійну, глибоку, як **Чорне море**, широку, як **неозорий** простір, українську пісню (*Д. Яворницький*).

2. Робота за підручником

Прочитайте теоретичні відомості з теми уроку. Складіть план відповіді (письмово).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Коментоване письмо

- ▶ Про яке багатство української мови йдеться в цьому тексті? Зробіть фонетичний аналіз виділеного слова.

Поряд із Шевченком, Франком, Панасом Мирним, Коцюбинським та іншими нашими славними класиками Леся Українка наполегливо розвивала й зміцнювала нашу сучасну літературну мову, вдосконалювала художню стилістику... Вона розуміла **свою** відповідальність, тому постійно дбала за стильове, лексичне й синонімічне збагачення рідної мови, і це теж додає їй заслуги в нашій культурі, в нашому красному письменстві (*О. Гончар*).

2. Самостійна робота (вправа за підручником).

Діалог з майстром слова (поет, письменник рідного краю) про красу та багатство української мови.

- ▶ Запишіть уривок одного із його художніх творів. Поясніть відомі вам орфограми та постановку розділових знаків.

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота в парах. Бесіда

- ▼ Які функції мови ви знаєте?
- ▼ Чи доводиться вам під час навчання порівнювати українську мову з іншими мовами?
- ▼ Чим багата українська мова? За що ви любите українську мову?
- ▼ Які ознаки української мови роблять її красивою?

2. Заучування напам'ять

- ▶ Запам'ятайте ці рядки. Запишіть їх. Чому поет називає українську мову солов'їною?

Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.

В. Сосюра

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Аналіз учителем навчальної діяльності учнів на уроці

2. Рефлексія

Що найбільше сподобалось на уроці? Що міцно засвоєно? Над чим ще слід працювати?

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР, ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ)

- ▶ Вправа за підручником.
- ▶ Підібрати вірш про українську мову. Записати його в зошит. Підготуватися виразно прочитати. Уміти зробити мовний аналіз підбраного твору.

УРОК № 2

УРОК РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ № 1. ЗАГАЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО СИТУАЦІЮ СПІЛКУВАННЯ ТА ЇЇ СКЛАДНИКИ. НАВЧАЛЬНЕ АУДІЮВАННЯ ТЕКСТУ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ

Мета:

- *навчальна*: дати поняття про ситуацію спілкування та її складники; вчити сприймати текст художнього стилю на слух;
- *розвивальна*: розвивати культуру мовлення;
- *виховна*: виховувати мовну особистість.

Внутрішньопредметні зв'язки: мова і мовлення, види, жанри і стилі текстів.

Міжпредметні зв'язки: мова і література, мова і життєві ситуації.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Перевірка домашнього завдання

2. Бліцопитування

- ▼ Що таке мовлення та його роль у житті людини?
- ▼ Які види мовлення ви знаєте? Якими з них ви краще володієте?

- ▼ З якими стилями української мови ви знайомились у попередніх класах?
- ▼ Що таке спілкування? Яких правил спілкування слід дотримувати завжди?

2. Робота з текстом

Прочитайте текст. Визначте його основну думку. Поясніть розділові знаки.

Діяльність у будь-якій галузі не може здійснюватися без спілкування. Що б ми не робили, нам завжди необхідно взаєморозуміння з іншими людьми.

Основою культури спілкування є гуманне ставлення людини до людини. У культурі спілкування вагоме місце посідає розуміння почуття і настрою іншої людини, культура мовлення, уміння брати участь у дискусіях, розуміння гумору (За С. Фесенко).

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ

Розумова розминка

- ▶ Прочитайте текст. Яка таємниця спілкування в ньому розкривається?
- ▶ Яка ж таємниця ефективного спілкування з людьми? Які риси особистості для цього необхідні?

Однією з важливих передумов налагодження спілкування є усмішка. Хоча часи й змінилися, але старе оповідання про сонце й вітер, які побилися об заклад, хто примусить чоловіка зняти плащ, не втратило свого значення й сьогодні. Пам'ятаєте? Прямував дорогою чоловік, одягнений у плащ, вітер сказав, що швидко примусить його роздягтися, проте як він не намагався, здіймаючи майже бурю, чоловік лише щільніше загортався у плащ. А сонце, посміхнувшись, лагідно пригріло своїми променями людину, і за кілька хвилин вона з радістю скинула з себе плащ і светр.

Отже, для того щоб до вас проявили розуміння, зацікавлення, необхідно самому стати приязнішим до людей. Дружня усмішка усуває настороженість. Це одна з таємниць, яка має велике значення в спілкуванні. Адже з доброзичливою людиною говорити набагато приємніше, ніж з похмурою (З журналу).

IV. ПОЯСНЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Поглиблення пройденого матеріалу

- ▼ Прочитайте текст. Що нового ви дізналися про спілкування? Запишіть ці відомості в зошит. Виділене слово розберіть за будовою.

Спілкування — це **передача** інформації від людини до людини. Спілкування — включає три процеси, такі як:

- 1) комунікація (обмін інформації);
- 2) інтеракція (обмін діями);
- 3) соціальна перцепція (сприйняття та розуміння партнера).

2. Робота за підручником

3. Самостійна робота

- ▶ Прочитайте текст. Порівняйте його з теоретичними відомостями про ситуацію спілкування, що подано в підручнику. Складіть план повної відповіді про ситуацію спілкування. Запишіть його в зошити.

Ситуація спілкування — один із компонентів інформаційної моделі, яка характеризується сферою спілкування, особливостями його функції, задачами мовлення. Це ситуація, у якій виникає спілкування між тим, хто говорить, і тим, хто слухає.

4. Робота зі схемою

- ▶ Складіть схему (письмово) структурних аспектів ситуації спілкування: мовець, слухач, стосунки між тими, хто спілкується; настрій (тональність) спілкування; мета спілкування; засоби спілкування (мова, жести, міміка); спосіб спілкування (усний — письмовий, контактний — дистантний); місце спілкування.

Як ви розумієте кожну із цих складників ситуації спілкування? Розробіть правила, як треба враховувати все це при спілкуванні. Запишіть їх.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Навчальне аудіювання художнього тексту

- ▶ Послухайте текст. Яка ситуація спілкування представлена в тексті? Визначте стиль тексту. Назвіть основні ознаки художнього тексту. Усно перекажіть текст, зберігаючи мовні особливості тексту.

Мово рідна! Ти ж як море — безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю. Мільйонноголосо бриниш говірками, а вони шумлять і дзвенять і б'ють у наші груди, мов хвилі в морський берег.

Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів твоїх у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу — його щирість і щедрість,

радощі й печалі, його труд і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його. Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий у світі, без тебе — перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку! Люблю тебе і в гніві, коли ти клекочеш, як вулкан, і гримиш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігриваєш, мов сонцем, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчителю мій.

Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я, вірний і вічний юнга твій, пливу й пливу твоїми просторами і не намілююсь глибинами та безмежжям твоїм. Єдина печаль проймає, що не вистачить життя мого, аби переплисти твій лексичний океан. Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого.

То ж такою і будь вічно, мово рідна! А з тобою будемо вічними і ми, діти твої, на розкішних і безкінечних берегах твоїх (*С. Плачинда*).

3. Переклад

- ▶ Прочитайте текст. Усно перекажіть його українською мовою. Визначте стиль та тему тексту. Які рослини можна назвати символом України.

РУССКАЯ БЕРЕЗА

Какое русское, какое очаровательно дерево — береза! Ни одно из деревьев не вмещает столько образов и сравнений. Береза — это воистину крестьянское дерево. В ней есть все: и бабий ситцевый платок, и побеленная хата, и русская печь, и половик, и холщовая рубашка.

Всматриваясь в кряжистые узловатые стволы, вспоминаешь мозолистые трудовые крестьянские руки, сноровисто делающие любую тяжелую работу и одновременно умеющие нежно, с ладони дать свежую травку в замшевый рот молочного телка. А молодые березки, тонконогие, пряменькие, как бы на цыпочках приподнявшиеся к голубому весеннему куполу неба, напоминают девичью красу, стройную, статную, с гибкой талией, с русыми косами, светлоокою, и вспомнится много, много русских имен, таких же милых и светлых. Смотришь на березу и слышишь деревенские хороводные песни, переливчатые звуки гармоник, балалаечные вариации,

обязательно вспомнишь юность и детство, и в душе обнимешь это дерево, самое тебе близкое и дорогое (*По В. Жукову*).

2. Коментоване письмо

- ▶ Запишіть текст, коментуючи написання слів та постановку розділових знаків. Кого із відомих жінок вашого краю ви можете назвати?

БЕРЕГИНИ

В Україні жінка здавна вважалася берегинею родинного вогнища.

Історія донесла чимало імен жінок, яких по праву називають українськими берегинями. Коли все доросле чоловіче населення воювало проти чужинців, жінки обробляли землю, вели господарство, виховували дітей. Далеко за межами України відома Маруся Чурай, яка складала невмирущі пісні козакам. Поетичні твори, що запалювали серця, народжувались з-під пера Лесі Українки... (*З журналу*)

4. Спілкування за змодельованою ситуацією

Поспілкуйтеся з товаришем по парті за такою ситуацією: шести-класники зустрілися після літа і розповідають один одному про те, де вони побували, пов'язуючи з темою «Рідні краєвиди».

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Фронтальна бесіда

- ▼ Що таке ситуація спілкування?
- ▼ Назвіть її складники. Як їх необхідно враховувати?
- ▼ Які ви знаєте правила спілкування?

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Коментарі вчителя щодо роботи учнів на уроці та її результатів

2. Рефлексія

Який матеріал теми уроку ще потребує серйозного опрацювання?

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

- ▶ Вправа за підручником.
- ▶ Підбір текстів (2–3), у яких відображено різні ситуації спілкування (письмово).